

ille homo sumitur universaliter in propositione convertenda, & particulariter in propositione conversa.

III. Summa interdum attentione opus est, ne malè accipiatur attributum propositionis convertendæ: unde vitiosa & falsa foret propositionis conversio. Verbi gratia, si ita converteretur, juxta priorem regulam, Universalis hæc negativa (*nullus Senex potest fieri juvenis*, ergo *nullus Juvenis potest fieri senex*); vitiosa & falsa foret conversio: quia attributum propositionis convertendæ est terminus iste *potens fieri juvenis*; ac proinde in hunc modum fieri debuit conversio illa simplex (ergo *nullus potens fieri juvenis*, est *senex*): & sic de aliis.

Duplicem hanc Conversionis regulam, tecnico hoc carmine oculis & menti exhibet sistitque Dialectica;

E, I, simpliciter convertitur: E, A, per accid.

239. ADN. II. Apud Dialecticos, eandem *Æquivalentiam* habere dicuntur diversæ propositiones duæ: cum eadem penitus significationem & extensionem ita habet utraque, ut una possit pro altera assumi & alteri substitui.

Qua arte ad eandem æquivalentiam aut æquipollentiam reducuntur, tum duæ *Contradictoriæ*, tum duæ *Contrariæ*, multis docere solet Dialectica; nos paucis indicabimus.

I. *Ad eandem æquivalentiam* reducentur duæ *contradictoriæ*: si *subjecto alterutrius indifferenter præponatur negativa particula*, nullam mutationem subeunte altera.

Verbi gratia, sint in exemplum duæ istæ *contradictoriæ* propositiones: (*omnis homo est mortalis*, *aliquis homo non est mortalis*). *Propositio universalis* reducetur ad significationem propositionis particularis: si *subjecto propositionis illius universalis præponatur particula negativa* in hunc modum: *non omnis homo est mortalis*,

Similiter, *propositio particularis* adducetur ad significationem propositionis universalis: si *subjecto propositionis illius universalis*, præponatur *particula negativa* in hunc modum: *non aliquis homo non est mortalis*,

Eandem æquivalentiam habent duæ istæ propositiones: (*omnis homo est mortalis*, *non aliquis homo non est mortalis*). Eandem etiam æquivalentiam habent aliæ istæ propositiones duæ: (*aliquis homo non est mortalis*, *non omnis homo est mortalis*).

II. *Ad eandem æquivalentiam* reducentur duæ *Contrariæ*: si *subjecto alterutrius indifferenter postponatur negativa particula*, nullam altera subeunte mutationem.

Verbi gratia, sint in exemplum duæ istæ *contrariæ* propositiones: (*omnis homo est mortalis*, *nullus homo est mortalis*). *Propositio affirmativa* adducetur ad significationem propositionis negativæ: si post *subjectum propositionis illius affirmativæ* ponatur *particula negativa* in hunc modum: *omnis homo non est mortalis*.

Similiter, *propositio negativa* adducetur ad significationem propositionis affirmativæ: si post *subjectum propositionis illius negativæ* ponatur *particula negativa* in hunc modum: *nullus homo non est mortalis*.

Idem sensus, eadem est æquivalentia duabus istis propositionibus: (*omnis homo est mortalis*, *nullus homo non est mortalis*). Idem etiam sensus & eadem est æquivalentia aliis istis duabus propositionibus: (*nullus homo est mortalis*, *omnis homo non est mortalis*).

PARAGRAPHUS TERTIUS.

DE DIVISIONE PROPOSITIONUM.

240. OBS. Multiplici patent divisioni Propositiones: prout sub vario spectantur respectu.

I. *Dividuntur Propositiones* in affirmativas & negativas: dum spectantur relativè ad suam *Qualitatem*. In omnes propositiones possibles cadit prima hæc divisio. (210 & 215)

II. *Dividuntur Propositiones*, in universales, in particulares, in singulares, in indefinitas: dum spectantur relativè ad suam *Quantitatem*. In omnes etiam propositiones possibles cadit secunda hæc divisio. (212 & 213)

III. Dividuntur Propositiones in veras & in falsas: dum spectantur relativè ad *suum Objectum*, quocum habent aut non habent enuntiationis conformitatem. Omnes etiam propositiones possibles complectitur *tertia* hæc divisio: cum evidenter necessarium sit, data quavis propositione, ipsius objectum esse aut non esse id quod enuntiat propositio.

IV. Variis aliis divisionibus subjacent Propositiones: dum spectantur relativè ad *quasdam affectiones & modificationes*, quibus aliæ ab aliis distinguuntur, & in diversas quasi classes separantur. Varias illas propositionum divisiones, à variis ipsarum affectionibus & modificationibus petitas, hic exhibere & explicare aggredimur.

PROPOSITIO SIMPLEX, COMPOSITA, COMPLEXA.

241. DEF. I. *Propositio simplex* est ea quæ constat unico subjecto & unico attributo. Tales sunt istæ propositiones (omnes homines sunt mortales: quædam bruta sunt carnivora: Petrus non est prudens).

242. DEF. II. *Propositio composita* est ea quæ constat, vel multiplici subjecto, vel multiplici attributo, vel utroque multiplici. Tales sunt istæ propositiones (Petrus & Paulus sunt probi: Joannes non est doctus & pius: Petrus & Paulus sunt docti & pii).

Propositio composita potest esse, vel totaliter vera, vel totaliter falsa, vel partim vera & partim falsa. Æquivalet enim ultima hæc propositio (*Petrus & Paulus sunt docti & pii*), quatuor istis propositionibus simplicibus: Petrus est doctus, Petrus est pius, Paulus est doctus, Paulus est pius.

Ut habeatur contradictoria propositionis compositæ, resolvenda est hæc propositio in omnes propositiones simplices quibus æquivalet: tum sua cuique parti facilè assignabitur contradictoria.

Habebitur etiam illius contradictoria, si præcisè &

simpliciter negetur conjunctio. Sic compositæ hujus propositionis (Cicero fuit insignis Orator & Medicus) contradictoria erit ista: Cicero non fuit insignis orator & medicus. Similiter, compositæ istius propositionis (nec divitiæ, nec honores, nec virtutes, sunt ad salutem necessariæ), contradictoria erit ista: falsum est quòd nec divitiæ, nec honores, nec virtutes sint ad salutem necessariæ.

243. DEF. III. *Propositio complexa* est ea quæ constat unico subjecto & unico termino, sed vel alterutro vel utroque modificato. Tales sunt istæ propositiones (Cæsar, qui vicit Gallos, fuit tyrannus: Deus creavit mundum, qui non durabit in æternum). In Propositione complexa, duplex distingui potest & debet propositio; alia principalis, alia incidens.

I. *Propositio principalis* est ea quæ subjectum cum attributo connectit affirmativè aut negativè. In allatis duobus ultimis exemplis, propositiones principales sunt istæ: Cæsar fuit tyrannus; Deus creavit mundum.

II. *Propositio incidens* est ea cujus subjectum est terminus aliquis, ad principale subjectum aut ad principale attributum relativus. Tales sunt in iisdem allatis exemplis istæ propositiones: (qui vicit Gallos, qui non durabit in æternum).

In propositione complexa, veritas aut falsitas propositionis principalis, est independens à veritate aut falsitate propositionis incidentis. Verbi gratia, verum est quod Cæsar vicerit Gallos; falsum est quod Cæsar fuerit tyrannus.

III. In propositione complexa, pronomina relativa (*qui, quæ, quod*), vel sunt explicativa, vel sunt restrictiva. (210).

Illæ pronomina sunt *explicativa*: quando explicant ideam subjecti aut attributi, subjectum aut attributum nullatenus restringendo.

Illæ pronomina sunt *restrictiva*: quando ideam subjecti aut attributi restringunt ad aliquam sui partem: ut

in ista propositione (homines, quos regit Religio, sunt misericordes). In ista propositione; sublata propositione incidente, falsa fit propositio principalis.

PROPOSITIO DISIUNCTIVA ET CONIUNCTIVA.

244. DEF. I. *Propositio disiunctiva* est ea cujus attributum duo aut plura inter se incompatibilia complectitur membra, quorum aliquod indeterminatè attribuitur subjecto. Tales sunt istæ propositiones (sol, vel quiescit, vel movetur: Amicitia pares, vel invenit, vel facit: aut omnis homo est justus, aut aliquis non est justus: Civis Romanus erat, vel ex ordine senatorio, vel ex ordine equestri, vel ex ordine plebeio).

Ut vera sit *Propositio disiunctiva*: requiritur ut nihil mediet inter membra quæ prædicantur; & ut aliquod ex illis membris, subjecto conveniat.

245. DEF. II. *Propositio conjunctiva* est ea cujus attributum duo inter se incompatibilia complectitur; & quæ negat duo illa incompatibilia subjecto simul convenire. Tales sunt istæ propositiones (eadem Figura non est simul rotunda & quadrata: Christianus Deo simul & Mundo non potest servire).

Propositiones istæ (Petrus & Paulus sunt docti: nec divitiæ, nec honores, sunt res ad salutem necessariæ) sunt propositiones duntaxat compositæ (241): non sunt autem propositiones conjunctivæ, in eo sensu, quod specialem aliquam Dialecticæ attentionem mereantur, & quod particularem aliquam syllogismi speciem constituent: quod illis solis convenit propositionibus disiunctivis, quas hic definimus.

PROPOSITIO CAUSALIS ET CONDITIONALIS.

246. DEF. I. *Propositio causalis* est ea quæ exprimit causalitatem aliquam unius respectu alterius. Duplici membro constat hæc propositio, altero causam & altero effectum

enuntiante. Talis est hæc propositio, in qua prius membrum exprimit effectum, & posterius exprimit illius effectus causam: (mendaces sæpe sunt Pueri & Mulieres, quia non satis est ipsis potentia & audacia ut sint veraces).

Vera erit propositio causalis, si unum ab altero realiter pendeat: falsa erit, si realis non sit unius ab altero dependentia.

247. DEF. II. *Propositio conditionalis* est ea quæ enuntiat aliquam conditionem, qua posita, res nullatenus potest non esse. Duplici etiam membro constat hæc propositio: prius, quod vocatur *Antecedens*, est aliqua suppositio facta: posterius, quod appellatur *Consequens*, est inductio quæ ab illa suppositione indefectibiliter fluit. Talis est hæc propositio: si omnes homines in gratia Dei morerentur, omnes salvi fierent.

Ut vera sit propositio conditionalis, quæ etiam dicitur *Propositio hypothetica*: requiritur & sufficit ut sit vera & indefectibilis connexio inter antecedens & consequens: ita ut priore posito, posterius nunquam possit non esse.

PROPOSITIO EXCLUSIVA, REDUPLICATIVA, COMPARATIVA, MODALIS.

248. DEF. I. *Propositio exclusiva* est ea in qua affirmatur attributum convenire subjecto & soli subjecto. Tales sunt istæ propositiones (solus Deus est omnipotens: solus Sapiens est beatus: nobilitas sola est atque unica Virtus).

249. DEF. II. *Propositio reduplicativa* est ea in qua attributum affirmatur aut negatur de subjecto ad particularem aliquem respectum restricto. Tales sunt istæ propositiones (præcellentes ingenii dotes, quatenus ad superbiam proclives, sunt & Homini & Christiano periculosæ: præcellentes ingenii dotes, quatenus veram menti lucem affundentes, nemini unquam sunt noxiæ).

250. DEF. III. *Propositio comparativa* est ea quæ enuntiat, non præcisè attributum convenire subjecto; sed magis aut minus convenire subjecto quam alteri. Tales sunt istæ propositiones, (Totum est majus sua parte: Petrus est paulo doctior: amicum perdere, est damnorum maximum).

Vera erit propositio comparativa, si attributum subjecto, conveniat in eo comparationis gradu qui enuntiat. Neque sua deerit interdum propositioni comparativæ veritas, si attributum in *positivo gradu* sumptum non conveniat subjecto. Invaluit enim usus ut verè & rectè dicatur (melius est mori quam infamari): quamvis *bonum* absolutè & positivè non sit, mori aut infamari.

251. DEF. IV. *Propositio modalis* est ea quæ exprimit modum quo attributum subjecto convenit aut disconvenit: in quo differt à propositione absoluta; quæ præcisè affirmat aut negat attributum de subjecto, nihil exprimens circa modum quo inter se conveniunt aut disconveniunt subjectum & attributum.

Quadruplex est propositionum modus, nempe, *impossibile, possibile, contingens, necessarium*: quia totidem modis potest attributum de subjecto affirmari aut negari. Verbi gratia, impossibile est existere Mundum infinitum: possibile est existere alteram Lunam: contingens est quod Petrus sit improbus: necessarium est quod Deus sit sapiens. In istis similibus propositionibus, modus afficit, non subjectum, non attributum, sed verbum ipsum quo de se invicem affirmantur aut negantur subjectum & attributum.

PROPOSITIO PRACTICA ET PROMISSORIA.

252. DEF. I. *Propositio practica* est ea quæ objecti sui veritatem ipsamet operatur. Tales sunt istæ propositiones quibus panem & vinum in suam carnem & in suum sanguinem transubstantiavit, & in perpetuum transubstantiari voluit Homo-Deus: (hoc est corpus meum, hic est sanguis meus).

Propositionibus illis practicis iste est sensus: hæc materia quæ nunc est panis, transubstantiabitur in meum corpus: hæc materia quæ nunc est vinum, transubstantiabitur in meum sanguinem.

DEF. II. *Propositio promissoria* est ea quæ duas actiones inter se incompatibiles enuntiat, aliam præsentem & aliam futuram; & quæ vera esse non potest, nisi spectetur relative ad actionem futuram quæ verum ipsius est objectum. Verbi gratia, jussus tacere Petrus respondet, *taceo*: ecce tibi propositionis promissoriæ exemplum.

Falsum est tacere Petrum, dum respondet, *taceo*: vera tamen erit ejus propositio promissoria; si subinde taceat.

ORDO RERUM PHYSICUS ET METAPHYSICUS.

253. OBS. Referrî potest propositio, vel ad metaphysicum, vel ad physicum sui objecti statum: prout, vel solam rerum inter se convenientiam aut disconvenientiam enuntiat, vel ipsam rerum existentiam affirmat aut negat.

I. Nihil enuntiat propositio ad *metaphysicum sui objecti statum* pertinens, nisi convenientiam aut disconvenientiam subjecti inter se & attributi.

Sint in exemplum duæ istæ propositiones (Triangulus est figura tribus constans & angulis & lateribus: Rex justus & beneficus ingens est suæ Nationi bonum). Veræ sunt duæ illæ propositiones, sive existat aut non existat Triangulus; sive existat aut non existat Rex beneficus.

II. Propositio ad *physicum sui objecti statum* pertinens, enuntiat ipsamet attributi in subjecto existentiam aut non-existentiam: prout affirmativa est, vel negativa.

Tales sunt istæ propositiones (Cælum est serenum: Petrus non est doctus: Homines multis subjacent in hac vita miseriis: plus socialis amœnitatis est Gallis, quam Anglis). In istis propositionibus, non de sola rerum convenientia, sed de ipsamet rerum existentia, evidenter agitur.